

werpen. Van **Duitsche** zijde is meermalen beweerd, dat de door **PASTEUR** afgeleverde vaccine niet zuiver is, men kon die dan immers met **Duitsche Tüchtigheit** beter bereiden. Doch nu hebben de **Duitschers** althans den schijn op zich geladen, dat zij van de resultaten der „**Fransche wetenschap**” niet gediend waren.

A. P. F.

De toevoeging van wijnsteen zuur aan sublimaat-oplossingen wordt door **LAPLACE** als het beste middel beschouwd, om aan het sublimaat de waarde van een in ieder opzicht onberispelijk antisepticum te geven. **LAPLACE**, die de gebruikelijkste verbandstoffen in het **Hygiënisch Instituut** te **Berlijn** onderzocht, leerde de sublimaat-verbanden wel als kiemvrije, dus als aseptische, maar evenmin als de overige, als antiseptische, dat is de ontwikkeling van organische kiemen belettende, kennen. De grond hiervan is gelegen in de vorming van het onoplosbare kwikzilver-albuminaat in de vochten der wond-secretie. Talrijke proeven leerden hem verder, dat de toevoeging van zuren in het algemeen en die van het acidum tartaricum in het bijzonder, de vorming van het onoplosbare kwik-albuminaat belet en de anti-septische werking der sublimaat-oplossing volkomen doet bewaard blijven. De door hem aanbevolen en reeds elinisch toegepaste formules bestaan voor de oplossingen uit: sublimati 1, acid. tartarici 5, aquae destillatae 1000; en voor de verbandstoffen uit: acid. tart. 20, sublimati 5, aq. dest. 1000. Verbandstoffen worden gedurende 2 uren in laatstgenoemde oplossing gelegd, uitgewrongen en gedroogd. Het sublimaat blijft in de zure oplossing volkomen opgelost, en de wonden worden noch door de oplossing, noch door het daarmede gedrenkte verband, geïrriteerd. Één liter der zure sublimaat-oplossing kost hoogstens 2 Pfennige.

Dr. J. HANLO.

I N G E Z O N D E N.

INFECTIE DOOR TUBERCULEUSE SPUTA.

Dr. DE JAGER heeft het nuttig geoordeeld „ten einde een mogelijk verkeerden indruk weg te nemen” zijne meening omtrent dit onderwerp nader toe te lichten. Ik wensch van mijn kant ook een paar opmerkingen te maken ten einde mijne meening omtrent deze zaak, die van die **Dr. DE JAGER** verschilt, te verdedigen.

Dr. DE JAGER zegt, dat experimenteel bewezen is, dat bij inhalatie van verstufde smetstof bij verschillende diersoorten long-tuberculose is veroorzaakt. Ik wil dat toegeven. Maar volgt daar nu uit dat, al heeft ook **KOCH** en de geneeskundige raad van **Friesland** en **Groningen** den wensch uitgesproken, dat de sputa van tuberculeusen worden gedesinfecteerd, bij den mensch „die zeer vatbaar voor die ziekte is”, tuberculose door inademing ontstaat? In geenendeel. Die hypothese behoeft stellig een nader bewijs. En dat bewijs ontbreekt. **Dr. DE JAGER** heeft volkomen recht als hij beweert, dat op het tegenwoordig standpunt der wetenschap het onmogelijk moet zijn in de lucht tuberkel-bacillen, bacteriologisch terug te vinden. Maar hij heeft voorbijgezien, dat ook hier het experiment

in staat moet zijn over de al of niet aanwezigheid van tuberkelbacillen in de lucht uitsluitel te geven. BOLLINGER was de eerste die dit beproefd heeft. BOLLINGER heeft toch het stof, dat zich in een door teringlijders bewoonde ziekenzaal op een met glycerine gevulde vlakke schaal verzamelde, in de buikholte van konijnen of cavia's gebracht, zonder dat dit bij deze dieren tot het ontstaan van tuberculose aanleiding gaf. Daarop heeft CHANTEMESSE (*Ann. de l'Institut*, PASTEUR 1887) wattenproppen, waardoor lucht van eene door tuberculeusen bewoonde ziekenzaal geaspireerd was, waarin dus de tuberkelbacillen moesten zijn achtergebleven, in de buikholte van cavia's gebracht, met het resultaat, dat zich bij deze dieren geen tuberculose ontwikkelde. De proeven van CHANTEMESSE zijn door mijn assistent, den Heer CH. ALI COHEN herhaald. Deze aspireerde in een zaal der kliniek van Prof. KOYKER, waar verscheidene patiënten aan tuberculose verpleegd werden, lucht door wattenproppen en wel onmiddellijk boven de krib der patiënten. Nadat de aspiratie tien dagen was voortgezet werden 3 dezer wattenproppen uiteengeplozen en in de buikholte van 3 gezonde konijnen gebracht en het resultaat was, dat bij geen dezer dieren, die na een paar maanden gedood werden, enig verschijnsel van tuberculose gevonden werd.

Men zal moeten toegeven, dat hoe verleidend ook de het eerst door KOCH uitgesproken hypothese ook voor eenige jaren scheen, het experimenteele bewijs niet alleen niet geleverd is, maar dat de experimenten zelfs voor de onjuistheid van die hypothese schijnen te pleiten.

Maar zelfs indien het gelukte, in de lucht van een door phthisici bewoond vertrek, enkele tuberkelbacillen te vinden, zou nog de door KOCH uitgesproken meening aan zekere bedenking onderhevig zijn. Het gaat toch niet aan, om een door verstuiwing van tuberkel-virus kunstmatig gevormden nevel te vergelijken met eene lucht, waarin door spontane verstuiwing eenige weinige tuberkelbacillen aanwezig zijn. Tot het tot stand komen van infectie is zeker — Dr. DE JAGER neemt dat ook aan — eene bepaalde hoeveelheid smetstof noodzakelijk. En daar van in de ingeademde lucht aanwezige bacteriën stellig slechts eene minimale fractie in de alveolen doordringt, is het moeielijk, aan te nemen, dat spontane verstuiwing van gedroogde sputa ooit een zóó sterk bacillen-gehalte der lucht zoude kunnen veroorzaken, dat het gedeelte daarvan, dat in de alveolen doordringt, voldoende zou zijn, om tuberculose op te wekken. Met evenveel recht zou men de „Schluckpneumonie” kunnen gebruiken, om de absolute schadelijkheid van de, zelfs in zuivere lucht voorkomende stoffes te bewijzen.

Bij het ontbreken van meer stellige experimenteele gegevens komt mij dus de raad, door Dr. DE JAGER gegeven, om aan phthisis lijdende onderwijzers uit de school te verwijderen, dat is ten laste der gemeente-kas te pensionneeren, niet gemotiveerd voor.

Groningen, 2 November 1887.

A. P. F.

HET WEZEN DER KALFZIEKTE.

De heer G. C. NIJHOFF zegt in dit tijdschrift, Deel II, n°. 19: „Kalfziekte is noch septichaemie of pyaemie, noch metritis puerperalis, noch een gevolg